

С. 10; **13.** Бенвенист Э. Словарь индоевропейских социальных терминов. – М.: Прогресс-Универс, 1995. – С. 252; **14.** Иванов В. В., Топоров В. Н. О языке древнего славянского права (к анализу нескольких ключевых терминов) // Славянское языкознание: VIII Международный съезд славистов. Загреб-Любляна, сентябрь 1978 г. Доклады советской делегации. – М., 1978. – С. 27-29; **15.** Топоров В. Н. Прусский язык: Словарь К-Н. – М., 1984. – С. 73-74; Див. також: Традиционная культура Беларуси как обмет когнитивно-контрастивного и структурно-семиотического изучения: Отчет о научно-исследовательской работе//Национальная академия наук Беларуси. Институт философии. – Минск, 2008. – С. 23, 29, 35, 42-45, 61-62, 65-68; **16.** Пропп В. Я. Поэтика фольклора. – М., 1998. – С. 314; **17.** Дэвидсин Б. Африканцы: Введение в историю культуры. – М.: Наука, 1975. – С. 147-148; **18.** Леви-Брюль Л. Первобытное мышление. – М.: Атеист, 1930. – С. 251-260; **19.** Леви-Брюль Л. Первобытное мышление. – М.: Атеист, 1930. – С. 37; **20.** Леви-Стросс К. Руссо – отец антропологи//К. Леви-Стросс. Первобытное мышление. – М., 1994. – С. 23; **21.** Дэвидсин Б. Африканцы: Введение в историю культуры. – С. 144; **22.** Щуклин В. Мифы русского народа. – Екатеринбург, 1995. – С. 12; **23.** Леви-Стросс К. Первобытное мышление. – М.: Терра-Республика, 1999. – С. 126; **24.** Леви-Стросс К. Первобытное мышление. – М.: Терра-Республика, 1999. – С. 289; **25.** Леви-Брюль Л. Первобытное мышление. – С. 72; **26.** Див.: Козолупенко Д. П. Мифопоэтическое мировосприятие. – М.: Канон плюс, 2009. – С. 159-169, 156.

УДК [37:7]:327

Полина ХАРЧЕНКО

ИНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ГАЛУЗІ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

В статті розглянуто окремі організаційно-педагогічні аспекти інтеграції вітчизняної мистецької освіти у світовий освітній простір. Висвітлено актуальні тенденції розвитку сучасної мистецької освіти, проаналізовано досвід зарубіжних навчальних закладів мистецького спрямування.

Ключові слова: мистецька освіта, навчальні програми, мистецький менеджмент, професійна підготовка фахівців у сфері мистецтва.

Полина ХАРЧЕНКО

ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В ОБЛАСТИ СОВРЕМЕННОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассмотрены отдельные организационно-педагогические аспекты интеграции отечественного художественного образования в мировое образовательное пространство. Освещены актуальные тенденции развития современного художественного образования, проанализирован опыт зарубежных учебных заведений художественного направления.

Ключевые слова: художественное образование, учебные программы, менеджмент в сфере искусства, профессиональная подготовка специалистов в сфере искусства.

**INTEGRATION PROCESSES ARE IN INDUSTRY
OF MODERN ARTISTIC EDUCATION**

In the article the separate are considered organizationally pedagogical aspects of integration of domestic artistic education in outer educational space. Actual progress of modern artistic education trends are reflected, experience of foreign educational establishments of artistic direction is analysed.

Key words: artistic education, on-line tutorials, artistic management, professional preparation of specialists, is in the field of art.

Сьогодні проблема всебічного наукового вивчення, збереження і практичного використання інформації щодо унікального досвіду організації й діяльності вітчизняних і зарубіжних вищих навчальних закладів мистецького спрямування з кожним днем набуває все більшої гостроти, актуальності і потребує відповідної уваги науковців та педагогів-практиків.

На думку провідних фахівців мистецько-освітньої сфери, необхідною є поетапна адаптація вітчизняного досвіду організації навчально-виховного процесу в галузі мистецької освіти щодо досвіду європейського, зокрема проведення науково обґрунтованих педагогічних експериментів, спрямованих на вирішення питань плідної взаємодії вітчизняного і зарубіжного мистецтва та мистецької освіти, організація міжнародних наукових і науково-практичних семінарів, конференцій, інших заходів з реформування вищої освіти у світлі Болонського процесу.

Попри те, що сьогодні на державному рівні проводиться значна робота з координації систем вітчизняної та європейської освіти, здійснення координації у мистецькій освіті донині залишається відкритим питанням. Тим часом вітчизняний мистецько-освітній досвід є по-справжньому унікальним, творча професійна діяльність митців, які здобули вітчизняну професійну освіту, провадиться з великим успіхом як в Україні, так і за її межами. Справа, як на наш розсуд, полягає в теоретичному і практичному забезпеченні інтегративної взаємодії, взаємовпливу та взаємозв'язків українського і світового досвіду щодо підготовки фахівців мистецького спрямування.

Визначаючи основні напрямки модернізації мистецької освіти в сучасних умовах, науковці й практики звертають увагу на такі особливі прикмети сучасності, як зміни в галузі суспільних відносин, ідеалів та ціннісних орієнтацій; пріоритет індивідуального, особистісного начала; підвищення уваги до питань національної культурної ідентифікації; існування нових соціальних і духовних потреб та інше.

Саме названі особливості нашого часу зумовлюють набуття досвіду провідними вищими навчальними мистецькими закладами Європи й світу, означають основні тенденції навчально-виховного процесу, серед яких спрямованість на підвищення якості освіти, індивідуалізація навчального процесу, набуття майбутніми професіоналами знань і умінь, що забез-

печують готовність до подальшої особистісної і професійної самореалізації, самонавчання й самовиховання [1; 2; 3].

Метою автора цієї статті є висвітлення окремих аспектів організації, перебігу і результатів проведення таких наукових і науково-практичних заходів, які б сприяли вирішенню питань мистецької освіти.

Переконливим прикладом результативності, необхідності й перспективності організації відкритого, науково обґрунтованого обговорення принципів питань подальшого розвитку вітчизняної мистецької освіти на міжнародному рівні, є результати проведення Міжнародного семінару «Сучасні методики формування навчальних програм з менеджменту культури і мистецтв», що відбувся 2007 року за ініціативи Центру розвитку мистецької освіти при Київському національному університеті театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого та кафедри організації театральної справи цього ж університету, за сприяння та підтримки Британської Ради в Україні та Американського Посольства. Семінар було скоординовано за такими напрямками: планування, визначення структури програми, змістове наповнення програм, адміністрування.

Організаторами семінару було поставлено і в ході його роботи, спільно з учасниками вирішено ряд проблемних завдань: ознайомлено присутніх із сучасними світовими тенденціями розвитку програм з менеджменту культури; визначено найважливіші чинники, що їх необхідно враховувати в процесі розробки структури та змісту навчальних програм з менеджменту культури в Україні; надано слухачам можливість набутти практичних навичок щодо створення програми, тобто індивідуально та у групах відпрацювати основні етапи цього процесу.

З метою вирішення поставлених завдань, висвітлення особливостей формування навчальних програм, планів з підготовки майбутніх менеджерів в галузі культури і мистецтв у навчальних закладах Сполучених Штатів Америки та Великобританії, вивчення досвіду розробки навчальних програм з менеджменту відповідно до вимог Болонського процесу в Європі, визначення потреб теорії і практики вітчизняної мистецької освіти до роботи в семінарі було запрошено фахівців: дійсного члена (академіка), віце-президента Академії мистецтв України, доктора мистецтвознавства, професора, завідувача кафедри організації театральної справи Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого І.Д. Безгіна, провідних фахівців з менеджменту культури і мистецтв (які неодноразово працювали на подібних семінарах у Німеччині, Росії, Угорщині, Китаї, інших країнах Європи та світу) – Джеральда Лідстоуна (Велика Британія), Деніса Річа (США), Ганну Бернадську (Україна – США) та Світлану Варадзінову (Словаччина).

У вступному слові академік І.Д. Безгін зауважив, що одна з головних проблем підготовки майбутніх менеджерів у сфері культури пов'язана з браком сучасних методик, а також достатньої кількості підручників, ін-

шої наукової літератури з проблеми. Таке становище унеможлиблює підготовку фахівців названого профілю в ряді навчальних закладів.

З огляду на актуальність проблеми підготовки висококваліфікованих кадрів у галузі менеджменту культури і мистецтв унікальний досвід кафедри організації театральної справи – надзвичайно цінний. Її випускники стали провідними фахівцями у галузі культури і мистецтва, науковцями, педагогами, керівниками творчих навчальних закладів. Більше половини директорів, заступників директорів театрів та інших видовищних закладів України становлять сьогодні випускники спеціалізації «організація театральної справи». Академік І.Д. Безгін теоретично осмислив і науково обґрунтував проблеми організації колективної художньої творчості, ввів до наукового обігу поняття і термінологію організаційної проблематики театральної справи, розробив і застосував новий дослідницький інструментарій, підкреслив важливість наукового дослідження понятійного апарату, дослідницького інструментарію у галузі менеджменту культури в Україні.

Цінним досвідом щодо сучасного розвитку, розробки, методичної спрямованості й змістового наповнення програм з мистецького менеджменту, що впроваджуються у навчально-виховний процес Лондонського Університету Голдсмита (Goldsmiths), поділився директор магістерської програми з мистецького адміністрування та культурної політики університету, доктор наук Джеральд Лідстоун, який підкреслив необхідність врахування унікальних національно-культурних факторів, зокрема особливостей системи підтримки культури в тій чи іншій країні у процесі розробки навчальних програм. При цьому слід виховувати персонал, який здатний забезпечити адміністрування даної системи за специфічних суспільних, економічних і культурних умов. Доктор Д. Лідстоун довів до відома присутніх, що на сьогодні у Великій Британії 43 відсотки набутку для більшості організацій у сфері виконавських мистецтв надходить з державного бюджету, а решту організації мають заробляти самі – шляхом продажу квитків, спонсорства, ліцензування тощо.

Отже, кожна мистецька галузь потребує фахівців із загальними знаннями, навичками та більш специфічними, вузькими компетенціями. Це вимагає створення навчальних програм для різних секторів, на різних рівнях та в різних комбінаціях. У 1990-х роках минулого століття у Великій Британії була лише одна програма з мистецького менеджменту, створена у бізнес школі, тепер у країні діє понад 50 програм цієї галузі, розроблених і впроваджених на гуманітарних та мистецьких факультетах. Зокрема, розроблено програми з мистецького адміністрування, адміністрування у галузі візуальних мистецтв, музейного та галерейного менеджменту, культурної політики, культурного менеджменту, культурного туризму, менеджменту культурної спадщини та інших.

Промовець констатував також, що сьогодні чимало питань стосовно підготовки майбутніх фахівців означених галузей лишаються відкрити-

ми, серед них, зокрема такі: як має виглядати оптимальне співвідношення теорії та практики у навчальних програмах, хто викладає краще – університетські викладачі чи практикуючі менеджери, як саме мають реагувати розробники навчальних програм на потреби того чи іншого сектору мистецької практики, що дуже швидко змінюються.

Свої міркування викладач і вчений Д. Лідстоун обґрунтував практичними прикладами щодо структури програм, діючих у Великій Британії, їх програмних специфікацій, новітніх викладацьких методик, методів контролю і оцінки якості набутих студентами знань тощо. Разом з учасниками семінару доповідачем було ретельно і всебічно проаналізовано зміст робочої магістерської програми з мистецького адміністрування і культурної політики, що впроваджується в Університеті. Її головною метою є виховання творчих, стратегічних та ефективних фахівців, здатних стати професіоналами, формування в останніх навичок критичного осмислення і розуміння широкого кола питань культурної політики різних країн, уміння розробляти специфічні глядацькі та фандрейзингові стратегії для культурних організацій разом з іншими загальними стратегіями. Важливими при цьому є також навички командної роботи, лідерства, самоаналізу, самостійності і активності в професійній діяльності.

Цікаві відомості про значущі факти, напрями, тенденції щодо розробки стандартів для магістерських програм у галузях – візуальних, виконавських мистецтв, літератури, медіа, сервісних організацій у сфері культури, що впроваджуються в Колумбія Коледжі міста Чикаго, – представив для учасників семінару професор Деніс Річ. Як автор багатьох друкованих праць з проблеми, талановитий керівник та педагог, він повідомив, що нині у США діє 37 бакалаврських та магістерських програм з культурного менеджменту (або ж менеджменту культури), мистецького адміністрування, мистецького менеджменту, що готують майбутніх виконавчих директорів, менеджерів з фандрейзингу, планування, а також маркетологів та фінансових менеджерів.

Названі програми існують у структурі різних департаментів, факультетів, за ними готують фахівців зі значним розмаїттям дипломів та звань; окремі програми передбачають тісну співпрацю між кількома департаментами (наприклад, між мистецьким та бізнес-школою), інші працюють з факультетами архітектури або освіти. Зміст програм є також різним і залежить від фахової спрямованості: серед них є як еkleктичні, так і спрямовані на одну мистецьку галузь або дисципліну; деякі сфокусовані на прибуткових індустріях, інші – на неприбуткових організаціях або ж поєднують обидва згадані типи організацій.

Деніс Річ підкреслив, що одним з найважливіших завдань сьогодні є розробка освітніх стандартів. В основі процесу стандартизації – усвідомлення важливості результатів навчання, тобто здобуття якісних знань, що мають бути отримані незалежно від типу чи специфіки програми, за якою навчався студент, та вміння застосувати набуті знання на практиці.

При цьому важливо, щоб програми були різними, багатоаспектними, унікальними. В основі кожної з них мають лежати головні дисципліни, котрі визначаються стандартами. Окрім того, вищезгадані стандарти означають компетенції для певного освітнього рівня, обґрунтовують важливість кожної з них, дозволяють перевірити відповідність програми стандартам, визначають її зміст, навчальні матеріали, ресурси та результати навчання.

Значну увагу Д. Річ приділив систематизації базових знань, що їх мають демонструвати студенти залежно від освітньо-кваліфікаційного рівня. Так, наприклад, по закінченні бакалаврської програми вони повинні мати базові навички у сфері бухгалтерського обліку, фінансового менеджменту, організаційної теорії і практики; по закінченні магістерської програми випускники мають демонструвати ключові компетенції із залучення фінансових ресурсів та їх ефективного використання, стратегічного аналізу, маркетингу тощо.

У своєму виступі Ганна Бернадська, яка викладає та координує міжнародні проекти у Колумбія Коледжі Чикаго, представила важливу інформацію щодо стану, проблемних питань і перспектив подальшого розвитку освіти з мистецького менеджменту в Україні. Вітчизняна традиція підготовки фахівців даної сфери нараховує понад 35 років і сьогодні в Україні діє цілий ряд програм, котрі охоплюють спеціалізації з театру, музейної справи, бізнесу, міжнародного культурного співробітництва та інші напрями. Окрім того, в структурі академічних програм передбачено окремі курси, діють різні сертифікатні програми та курси підвищення кваліфікації. Поява в останні роки досить великої кількості нових програм є свідченням зростаючої потреби культурної галузі у кваліфікованих менеджерах.

Водночас слід пам'ятати про ряд чинників, котрі дещо ускладнюють подальший розвиток програм. Маємо, зокрема, на увазі: питання легітимності культурного менеджменту як академічної дисципліни; неузгодженість нормативно-правових документів у галузях освіти і культури; окремі нечіткості стосовно підпорядкування та управління мистецькими навчальними закладами на рівні відповідних міністерств і відомств; відсутність фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі; брак оригінальної української та перекладної навчальної літератури; відсутність налагодженої системи обміну досвідом на всеукраїнському та міжнародному рівнях, а також професійних, професорсько-викладацьких зв'язків та ін.

У виступі Світлани Варадзінової, яка очолює департамент менеджменту виконавських мистецтв Вищої школи мистецтв у Братиславі (Словаччина) і є авторкою першої офіційно визнаної, зареєстрованої у Словаччині програми з менеджменту в галузі культури і мистецтв, прозвучало, що у зв'язку з підготовкою Словаччини до вступу в ЄС (що сталося 2005 року), тобто з початком нового суспільно-економічного етапу роз-

витку держави, необхідністю врахування тенденцій Болонського процесу, зокрема гармонізації освіти на всіх її рівнях, у країні відбулася суттєва перебудова існуючих політичних, економічних, освітніх законів, а також зміни у вимогах щодо підготовки фахівців у галузі культури і мистецтв.

Розробка проекту програми нового типу, що мав враховувати особливості національної культури й відповідати актуальним потребам держави, була розпочата в Словаччині 1992 року. В його реалізації молодим викладачам допоміг Джеральд Лідстоун, під науково-організаційним керівництвом якого тему було успішно завершено. Робота виконувалася за декількома етапами, починаючи з організації міжнародних семінарів, конференцій, круглих столів, подальшого опрацювання отриманої методологічної, методичної інформації щодо розробки власних, адаптованих до реалій країни програм, і закінчуючи розробкою та акредитацією узагальненої програми.

Аналіз матеріалів та підсумків Міжнародного семінару «Сучасні методики формування навчальних програм з менеджменту культури і мистецтва», що відбувся 2007 року в Києві, дає підстави констатувати вагоме теоретичне й практичне значення проведеного заходу.

Інформація, що її надали виступаючі, була всебічно, творчо й конструктивно обговорена під час роботи семінару. Загалом всі виголошені та докладно обговорені матеріали відзначалися змістовністю й конкретністю. Присутні мали можливість не лише зафіксувати актуальні теоретичні положення основних питань, порушених в ході семінару, а й здійснити їх практичну апробацію: ключові моменти створення сучасних інноваційних програм було запропоновано втілити у власних програмах, створених і представлених іншим учасникам.

Цінним є також те, що знання й матеріали, отримані під час семінару, можуть бути використані не лише при розробці нових навчальних програм, а й при вдосконаленні існуючих. У світлі вищесказаного вважаємо, що подальше проведення заходів такого типу є перспективним шляхом синтезу найактуальніших тенденцій і здобутків світової і вітчизняної мистецької освіти.

Література: 1. Проблеми мистецької освіти: Типологічні критерії та науково-методична розробка. – К.: СПД Голосуй, 2008. – С. 65-73. 2. Безгін І.Д. Мистецтво і ринок: Нариси. – К.: ВВП «Компас», 2005. 3. Рожок В.І. Мистецька освіта і Болонський процес. – К., 2006. – <http://www.osvita.org.ua>.